

Засвідчую життя (сонети)

Дмитро Павличко

СОНЕТИ З КНИЖКИ
"ЗАСВІДЧУЮ ЖИТТЯ"
ДО ЗГОДИ

В Перемишлі, де грають Сяну хвилі,
Де наша слава, як стара вдова,
Стоїть в одежі чорній на могилі,
Я вчув ненависті страшні слова...

Тут ми з поляками зішлись в горнилі
Злоби, що гасне й знову ожива,
Тут меч блищить, що в сатанинській силі
Його загнала поміж нас Москва.

Зійдіться в мудрості, сумні народи,
Раби вчорашні, вирвані з ярма
Великим Богом правди і свободи!

Зламайте меч, рятунку в нім нема,
І хай над Сяном прозвучить сурма,
Що повертає ворогів до згоди!

1995
Я ВИНЕН

1

Він був електриком. В душі народу світло
Свободи розбудив, став генієм добра.
Люд прославляв його, кричав йому: ура!
І сонце сяяло над ним, як Боже титло.

Але в суспільстві знов запанувало їдло,
З могили вийшла лють і темрява стара.
На доброчинця бруд полився, як з відра,
Його єство трудне й палаюче поблідло.

"Та ж він — анальфабет! Буквар йому, буквар!" —
Волали ті ж таки, що поклонялись вчора,
Та вірив далі він у свій спасенний дар.

Хоч гнобила його вся та ганьба сувора,
Він визнати не міг, що люд — лишень потвора,
Котра вогнем плює в пророка ясну твар.

2

І крикнула мені з брудного смітника,
Бабуся згорблена: "Тебе я добре знаю!
Це ти валив Союз! Це ти нас вів до раю,
Так ось я вже поглянь, в раю для хробака!"

І серце опекла сльоза гірка й тяжка —
Ця мова болісна з розпуки та одчаю.
Я голову схилив, розтروщений до краю,
Розсипаний, як хліб з роздертого мішка.

Я винен, бо не вмер, а тільки бився з туги
За справедливістю, що край наш обійшла,
Як плем'я, рабськістю заразне й недолуге.

Я винен, бо не був жорстким, як стріла,
Не мав нещадної й достатньої потуги,
Щоб знищити Союз диявольський дотла!

3

Ах, те, що я писав колись, в юнацькі дні,
Тепер таке мале, немов школярські вправи,
І за таке ніщо я мав немало слави,
Гучної похвальби, що гірша від брехні.

Я оглядаюся — і соромно мені
За слово мучене, немудре і коряве,
Та йшов я з темностей, я вибивався з мряви,
Кривавивсь на шляху об камені трудні.

Є на моїй душі тяжкі й пекучі плями,

Мов на сорочці кров, яку не відпереш,
Хоч хімії давай з найкращої реклами.

Отрути випив я, наливої по креш
Добою темною, та все-таки, та все ж
Я добрий слід лишив між добрими братами.

4

Куди діваються всі добрі починання,
Всі помисли й діла, що їх дає Господь?
Чи мусить перейти у злочин, в химородь,
У диктатуру зла невільників повстання?

Ось визвольна пора — не перша й не остання —
Немов коня, мене впрягла в тяжку оброть,
І батогами тне, й могого духу плоть
Кривавиться і вся чорніє від страждання.

Я винен, бо рабом народжений з раба,
Коли настав мій час, кричав у мегафони,
Як з ерихонських веж архангельська труба.

Я винен, бо підпав під каверзні закони,
Що примонтовують блаженний лик ікони
До лоба сатани, а крила — до горба.

5

Колись хотів я бідність побороти,
І золото ненавидів, як лжу,
І кликав поклонятись палашу,
Як богові натхненної голоти;

Тепер я сам доходжу до ніщоти,
І вбогістю своєю дорожу;
Привласнюю лишень печаль чужу
І мисль, що світить крізь мої темноти.

Ненавистю добра не зберегти,
Не затупити сатани острогу,

Що нам вбивається у животі.

Я гнаний через пагубну дорогу,
Скажу вам правду всю, мої брати:
Хто вірить в Господа — той рівня Богу.

6

Дивись на хмари й знай — таке життя твоє:
То ніжне й лагідне, немов тканин прозоре,
То рівне, то хитке, то збурене, як море,
То чорне й гуркітне, що блискавками б'є.

Блакитний туманець, що до небес встає
З води й землі, але не має він опори,
Світ прагне осягти, спізнати всі простори
І в леті зникнути — ось людське житіє.

Так, плоть твоя спаде дощем на чорну ниву,
І питиме зерно енергію води,
Перекидаючись саме в хлібну поживу.

А де ж подінуться твої думки й труди?
Вони впадуть на Шлях Чумацький — аж туди,
Де зором ти шукав мету життя правдиву.

7

Як до німецької дивізії брати
Писалися, я слав на них тяжкі прокльони:
В мундирах вермахту на українські гони
Ви збройно хочете свободу принести?!

Та надійшов мій час — о Господи, прости! —
Я головою бив у чужинецькі дзвони
Для мови рідної та задля оборони
Таємної, але державної мети.

Не проклинай мене, болящий мій народе,
Бо я служив тобі в часи сумні й страшні,
Коли із двох сторін твої сини під Броди

Вбиватися прийшли в навзаємній війні,
Ті — під наказами московського заброди,
А ті — під дулами фашистської звірні.

8

Ви закликаєте до злагоди і згоди,
Та за будь-що самі б'єтесь, як барани.
Бо ви — раби в душі, що прагнуть лиш війни
Задля відзнак, а не для здобуття свободи.

Не треба волі вам, лиш доброї нагоди, —
Щоб замінить собі не душу, а штани,
Щоб з бідних служників пробитися в пани,
А з підлабузників — у бонзи й верховоди.

Ви любите себе, і сил таких нема,
Щоб ту міцну любов знешкодити до краю,
Вона встає з землі незрима, як чума.

Я з вами вік прожив, та дотепер не знаю,
За що я вас люблю, навиклих до ярма,
Чому я вам до ніг своє життя складаю?

9

Мої найкращі дні вже поза мною,
Не відаю, навіщо я живу.
Пора вже обертатися в траву
Чи спати під плитою кам'яною.

Але мій дух не годиться з труною,
І, доки сонце в мене наяву,
Я чую в серці тугу світову,
Вчарований безсмертя таїною.

Віддав я до останнього гроша
Позичене, але чому, не знаю,
Не прагне спочиву моя душа,

Так ніби я священний хліб ламаю

І ще комусь його подати маю,
Буханку взявши з Божого коша.

10

Під вечір заклекоче лелечиха,
Піднявшись, мов газдиня, на гнізді;
Впадуть на землю промені руді,
Дрібні й цілющі, наче обліпиха;

Як маминого хліба чорна криха,
Мені літа запахнуть молоді;
До мене по росі, як по воді,
Прилине дівчина — молитва тиха;

Це надвечір'я рідного села,
Ця тута незбагненна і далека,
Ця дівчинка, що світ в очах несла,

Ця в небеса застромлена смерека,
Що вітами махає, мов лелека, —
Це все моїх останніх літ світла.

2000

11

В Стопчатові, де Багадунка грає
Біля моєї хати, як струна,
Там, де стоїть смерека поставна,
Що мого батька юним пам'ятає,

Я народився з ніжного зерна,
В життя пішов, звабливе та безкрає,
Тепер душа додому повертає,
Від баченого й чутого сумна.

Вітаюся з черешнею, з вербою,
Не дивляться. Вина моя тяжка,
Бо в світі я замало був собою.

Куди подів я серце юнака,

Не діткнуте ненавистю й клятьбою,
І чисте, мов коханої рука?

2004